

Baker Tilly (Netherlands) N.V.
Papendorpseweg 53-59
Postbus 85007
3508 AA Utrecht

T: +31 (0)30 258 70 00

utrecht@bakertilly.nl
www.bakertilly.nl

KvK: 24425560

Commissie Eindtermen Accountantsopleiding

Datum
14 februari 2025

Behandeld door
Jeroen Spiekker

Betreft
Begeleidende brief bij reactie op consultatiedocument.

Geachte leden van de Commissie Eindtermen Accountantsopleiding,

Op 12 december 2025 is de consultatie inzake Herziening eindtermen: uitgangspunten raamwerk door u gepubliceerd. Bijgaand vindt u onze reactie op het consultatiedocument.

Aanvullend op de beantwoording van de vragen brengen wij graag het volgende onder de aandacht:

- De rol van de praktijkbegeleider wordt nog belangrijker als er een meer kwalitatieve normering in de praktijkopleiding is. Wij vinden het belangrijk dat bij de verdere uitwerking van de toekomstige accountantsopleidingen voldoende aandacht wordt gegeven aan de kwalificering van praktijkbegeleiders. Het is noodzakelijk dat bij een kwalitatieve normering een uniforme en objectieve beoordeling wordt geborgd. Wij vragen ook aandacht voor het feit dat de grotere rol van de praktijkbegeleiders voor hen kan leiden tot een grotere belasting.
- In de huidige praktijkopleiding is in de Assurance-variant ruimte gemaakt voor het voldoen aan CSRD-eindtermen voor het behalen van de duurzaamheidsaantekening. Welke mogelijkheden worden overwogen om in of aanvullend op het raamwerk ruimte te maken voor mogelijke toekomstige andere specialisaties?

Voor zover wij kunnen nagaan is het gebruik van ECTS voor de berekening van studielast door Nederlandse hogescholen en universiteiten verplicht. Wat is de reden om een scenario te schetsen waarin hier geen gebruik van wordt gemaakt?

Met vriendelijke groet,

Jeroen Spiekker
Partner, Directeur Bureau Vaktechniek Accountants

Bijlage(n): Reactie op consultatiedocument Herziening eindtermen: uitgangspunten raamwerk.

Postbus 242
2130 AE Hoofddorp
T (088) 496 04 21
E info@cea.nl
I www.cea.nl

Datum binnenkomst : 14 februari 2025 Referentie : 25/ICEA/02960 Telefoon : (088) 496 04 21
Bijlage(n) : Behandelaar : Coen Bongers E-mail : info@cea.nl

Onderwerp Reactie Baker Tilly - Consultatieformulier uitgangspunten raamwerk

Let op

Het consultatieformulier bestaat uit vijf onderdelen. Ieder onderdeel verwijst naar de relevante paragraaf van [het consultatiedocument](#) en bevat de bijbehorende doelstellingen, uitgangspunten, consultatievragen en antwoordvelden. Houd hier rekening mee bij het lezen van deze reactie.

Onderdeel 1 van 5

Paragraaf 3.1

Eindtermen op basis van leeruitkomsten

Doelstellingen	A. Eindtermen die zodanig van opzet en inhoud zijn dat ze: 1. toekomstbestendig zijn; 4. opleidingen de ruimte geven voor het ontwikkelen van het curriculum en innovaties in onderwijs- en toetsvormen.
Uitgangspunt	Het nieuwe raamwerk beschrijft de eindtermen op basis van leeruitkomsten met op strategisch niveau kaders voor het onderwijs- en toetsprogramma. Onderwijsinstellingen en RPO zijn aansluitend verantwoordelijk voor het opleidings- en toetsprogramma dat wil zeggen het ontwerp van leer- en lesdoelen en de onderwijs- en toetsvormen.
Consultatievragen	1. Welke kansen ziet u (bij het ontwerpen en invullen van het opleidings- en toetsprogramma) wanneer CEA de eindtermen beschrijft op basis van leeruitkomsten? 2. Welke belemmeringen ziet u (om dit te realiseren)?
Vanuit welk perspectief beantwoordt u de vragen? (student, werkveld, opleiding)	Werkveld en stagebureau
Antwoorden	Vraag 1. Het biedt onderwijsinstellingen de vrijheid om een eigen invulling te geven aan de wijze waarop aan de vereiste leeruitkomsten wordt voldaan. Het biedt daarbij ruimte voor innovatie. Ook geeft dit studenten de mogelijkheid om de opleiding te kiezen waarvan het onderwijsprogramma het beste bij hen past. Als de eindtermen worden beschreven op basis van leeruitkomsten is het wellicht mogelijk om sneller in te spelen op actualiteiten. Het maakt het ook mogelijk de opleiding wat meer bij de praktijk te brengen.
	Vraag 2. Een risico is wat ons betreft een 'wildgroei' aan lesmethoden en curricula. Dat maakt het lastiger voor stagebureaus om te werken aan

Onderdeel 1 van 5

Paragraaf 3.1

Eindtermen op basis van leeruitkomsten

integratie theorie-praktijk. Immers, de trainees studeren aan verschillende onderwijsinstellingen die mogelijk ieder op hun eigen manier aansluiten op de praktijkopleiding. De afstemming wordt daardoor bemoeilijkt.

Onderdeel 2 van 5

Paragraaf 3.2

Themagericht raamwerk

Doelstellingen	A. Eindtermen die zodanig van opzet en inhoud zijn dat ze: 2. conceptuele vorming stimuleren (en het 'stapelen' van onderwerpen voorkomen); 3. aansluiten op de diverse werkpraktijk; 4. opleidingen de ruimte geven voor het ontwikkelen van het curriculum en innovaties in onderwijs- en toetsvormen.
Uitgangspunt	Het nieuwe onderwijsraamwerk beschrijft de eindtermen themagericht.
Consultatievragen	1. Welke kansen ziet u als het gaat om een thematische insteek? 2. Welke belemmeringen ziet u als het gaat om een thematische insteek? 3. Voor welke (max 6) thema's zou u kiezen voor de oriëntatie Assurance en/of Accountancy-MKB?
Vanuit welk perspectief beantwoordt u de vragen? (student, werkveld, opleiding)	Werkveld en stagebureau
Antwoorden	Vraag 1. Het is een goede ontwikkeling dat de samenhang tussen verschillende onderwerpen veel duidelijker kan worden. Het biedt de kans onderwerpen uit meerdere invalshoeken te benaderen. Ook kan makkelijker een thema worden toegevoegd en daarmee ingespeeld worden op actualiteit.
	Vraag 2. Er is wat ons betreft wel het risico op teveel dubbelingen (hoewel daar tegenover dan weer de kracht van herhaling staat), en tegelijk risico op het niet voldoende uitdiepen van een onderwerp. Thema's zouden op verschillende niveaus (eerstejaars, bijna afgestudeerd) terug moeten komen om het steeds verder uit te kunnen diepen. Opgepast moet worden dat de verkregen kennis niet te oppervlakkig is maar wel de nodige diepgang

Onderdeel 2 van 5

Paragraaf 3.2

Themagericht raamwerk

heeft (met name de basiselementen in het beroep zoals administratie, verslaggeving en controle)

Vraag 3. Wij stellen een thematische indeling te hanteren die niet vaktechnisch van aard is.
Bijvoorbeeld: Maatschappelijke ontwikkelingen, Ethiek, Juridische aspecten van het vakgebied, Nieuwe processen en technologieën, Internationalisering, Duurzaamheid.

Onderdeel 3 van 5

Paragraaf 3.3

Theorie en praktijk geïntegreerd in de eindtermen

Doelstellingen	A. Eindtermen die zodanig van opzet en inhoud zijn dat ze: 3. aansluiten op de diverse werkpraktijk. B. Eindtermen die de vormgeving van de accountantsopleiding zodanig stimuleren dat: 1. het leereffect voor studenten optimaal is; 2. dubbelingen voorkomen worden; 3. de administratieve last voor studenten verlaagd wordt; 4. de professionele ontwikkeling tot startbekwame accountant in een actieve leercultuur plaatsvindt.
Uitgangspunt	CEA wil de integratie van theorie en praktijk zoveel mogelijk stimuleren door de eindtermen geïntegreerd te beschrijven en in het raamwerk geen onderscheid te maken in eindtermen voor theorie en praktijk.
Consultatievragen	1. Hoe kijkt u aan tegen de integratie van de eindtermen van theorie en praktijk? 2. Welke kansen ziet u daarin voor studenten, het onderwijs- en/of het werkveld? 3. Welke belemmeringen ziet u?
Vanuit welk perspectief beantwoordt u de vragen? (student, werkveld, opleiding)	Werkveld en stagebureau
Antwoorden	Vraag 1. Integratie van theorie en praktijk vinden wij een waardevolle ontwikkeling waarmee het leerrendement kan worden verhoogd.
	Vraag 2. Door integratie kunnen dubbelingen, in met name praktijkopdrachten, zoals ICAIS, zo veel mogelijk worden vermeden. Het biedt studenten en trainees waar mogelijk de keuze om eindtermen in de theoretische óf de praktijkopleiding te volgen.
	Vraag 3. Veel van onze trainees kiezen er bewust voor om de praktijkopleiding (gedeeltelijk) na afronding van de theoretische opleiding te doen. Zij willen

bijvoorbeeld de studiedruk spreiden. Hoe kunnen deze studenten toch profiteren van het de positieve effecten van geïntegreerde eindtermen?

Aanvullend zien wij het volgende nadeel van gelijktijdig volgen van de theoretische en praktijkopleiding: Een trainee die de praktijkopleiding gelijk met de theoretische opleiding volgt, is mogelijk jaren eerder toe aan het doen van examen. Zij missen mogelijk nog persoonlijke ontwikkeling/volwassenheid om al te kunnen acteren als startbekwame accountant. Hoe kan worden geborgd dat iemands ontwikkeling in de praktijk zijn theoretische vorderingen kan bijbenen?

Een andere mogelijke belemmering voor een vergaande integratie is dat op kleinere kantoren niet alle werkzaamheden voorhanden zijn. Simulatieopdrachten hebben toch minder leereffect dan werkelijke opdrachten.

Is onderzocht hoe de accountancy-opleidingen hierbij kunnen leren van de opleidingen in andere beroepsgroepen? Bijvoorbeeld artsen, notariaat?

Doelstellingen	A. Eindtermen die zodanig zijn van opzet en inhoud dat ze: 4. opleidingen de ruimte geven voor het ontwikkelen van het curriculum en innovaties in onderwijs- en toetsvormen. B. Eindtermen die de vormgeving van de accountantsopleiding zodanig stimuleren dat: 3. de administratieve last voor studenten verlaagd wordt. C. Eindtermen die qua normering zodanig ingestoken zijn dat: 1. brede en diverse instroom (in de postinitiële fase) wordt gefaciliteerd; 2. er aandacht is voor doorstroom, inclusief 'herintreders' qua studie.
Uitgangspunt	In het nieuwe raamwerk wordt de ECTS-norm per vakgebied losgelaten. Het beheersingsniveau omschrijft de kwalificaties bij afronding van de accountantsopleiding. Dit geeft de mate van complexiteit en zelfstandigheid aan waarop iemand de vereiste competenties moet behalen. De kwalificaties sluiten aan op het European Qualifications Framework (EQF) zoals dat in EU verband is opgesteld. Ook stelt CEA de eisen waaraan een student moet voldoen om de praktijkopleiding te mogen beginnen conform EQF. Voor de normen van de studielast en studieduur overweegt CEA verschillende mogelijkheden. Deze verschillen in hoeverre CEA opleidingen ruimte biedt om het opleidings- en toetsprogramma in te vullen en een beroep doet op de verantwoordelijkheid van de opleidingen om de kwaliteitsnorm te handhaven. In haar toezichtsrol beoordeelt CEA in hoeverre opleidingen de eindtermen realiseren en vaststellen dat een student deze heeft behaald.
Consultatievragen	1. Op welk niveau horen kwantitatieve en/of kwalitatieve normen thuis in de eindtermen? Bijvoorbeeld op themaniveau, op initieel- en/of eindniveau? En maakt u daarin onderscheid als

Onderdeel 4 van 5

Paragraaf 3.4

Normering van de eindtermen

	het gaat om type normering (studielast, studieduur, beheersingsniveau)? 2. Acht u het noodzakelijk om normen op te nemen in de eindtermen voor studielast en studieduur? Wat zijn uw voornaamste overwegingen hierbij? 3. Welke kansen of belemmeringen ziet u bij de mogelijkheden (zie hieronder) die CEA moet meenemen in haar overweging?
Vanuit welk perspectief beantwoordt u de vragen? (student, werkveld, opleiding)	Werkveld en stagebureau
Antwoord	Vraag 1. Kwalitatieve normen op het eindniveau hebben onze voorkeur. Een student / trainee moet laten zien dat hij of zij een eindterm beheerst. Trainees verschillen in leervermogen waardoor het opnemen van normuren voor de een te veel en voor de ander te weinig kan zijn. Dit wordt ook beïnvloed door de omgeving waarin trainees actief zijn.
	Vraag 2. Wij pleiten, in ieder geval voor de praktijkopleiding, voor een outputgerichte normering. Een student voldoet aan de norm als de output/beroepsproducten op het gewenste niveau zijn. Een bandbreedte aan te besteden uren kan daarbij houvast bieden.
	Vraag 3. Door kwalitatieve normeringen komt er wel meer verantwoording te liggen bij de praktijkbegeleiders en beoordelaars omdat zij deze kwalitatieve normen moeten beoordelen. Zie verder de beantwoording hierna.

	Mogelijkheden	Uw overwegingen:
	Studielast theoretische opleiding: • Geen normering voor de studielast, • Een minimum ECTS-norm voor gehele accountantsopleiding of een (minimum) ECTS-norm enkel voor de postinitiële fase.	Wij vinden het belangrijk dat studenten zich goed kunnen voorbereiden op hun studie. Daar hoort ook een inschatting van studielast bij. Daarom is het toekennen van ECTS aan onderdelen van de volledige studie belangrijk. De toekenning van ECTS maakt het individuele studenten ook mogelijk om eventueel vakken in het buitenland te volgen of hun diploma in het buitenland te laten erkennen.
	Studieduur en -last praktijkopleiding: • Urennorm behouden, al dan niet met een kwalitatieve norm voor vakgebied en type werkzaamheden; • Geen vertaling naar een urennorm, invulling aan NBA/RPO voor driejarige praktijkopleiding; • Geen kwalitatieve norm voor vakgebieden of type werkzaamheden.	Zie onze beantwoording van vraag 2.
	Beheersingsniveau theoretische en praktijkopleiding: CEA sluit met haar kwalificaties aan op het raamwerk dat gangbaar is in het hoger onderwijs. Het gaat om beheersing van de competenties op bachelor en/of masterniveau.	<u>Kwalificaties</u> De indeling in beheersingsniveaus per individuele eindterm (a, b en c) die nu wordt gehanteerd werkt ons inziens een flexibele opleiding tegen. Door deze verschillende niveaus te hanteren wordt het ingewikkelder

	CEA stelt per oriëntatie toelatingseisen (minimum) voor praktijkopleiding in aansluiting op het beroepsprofiel.	om de eindtermen in meerdere thema's onder te brengen. <u>Toelatingseisen praktijkopleiding</u> Wij vinden het vooral belangrijk dat niet alleen een objectieve norm (zoals het behalen bachelor of master) wordt toegepast. Er moet ook een bepaald niveau van persoonlijke ontwikkeling zijn om zo veel mogelijk te kunnen borgen dat een student/trainee na de praktijkopleiding kan acteren als startbekwame accountant.
--	--	---

Onderdeel 5 van 5

Paragraaf 3.5

Aandacht voor (brede en diverse) instroom en doorstroom

Doelstellingen	C. Eindtermen die qua normering zodanig ingestoken zijn dat: 1. brede en diverse instroom (in de postinitiële fase) wordt gefaciliteerd; 2. er aandacht is voor doorstroom, inclusief 'herintreders' qua studie.
Uitgangspunt	CEA overweegt een minimum set van competenties te beschrijven op basis waarvan een student aan de postinitiële fase van de theoretische opleiding kan beginnen zonder aanvullende deficiënties (instroomprofiel). Dit maakt voor studenten helder waar minimaal aan moet zijn voldaan en belemmert de student niet in zijn keuze van onderwijsinstelling. Opleidingen kunnen op basis van de minimum set een ontwikkelgesprek houden om te bepalen in hoeverre een student al competenties heeft verworven en waar aanvullende ondersteuning nodig is.
Consultatievragen	1. Hoe kijkt u aan tegen het beschrijven van een minimum set van competenties benodigd om te kunnen starten in de gehele postinitiële fase van de opleiding (dus het theorie- en praktijkdeel)? Welke uitdagingen ziet u daarbij om dit te realiseren? 2. Wat is er volgens u nog meer nodig om een bredere en diverse instroom te faciliteren?
Vanuit welk perspectief beantwoordt u de vragen? (student, werkveld, opleiding)	Werkveld en stagebureau
Antwoord	Vraag 1. Door studenten tot de post-initiële fase toe te laten op basis van een minimumset aan competenties worden mogelijkheden gecreëerd om een andere dan de 'klassieke' initiële opleiding te hebben afgerond.
	Vraag 2. Mogelijk kunnen mensen ook worden opgeleid voor een gedeeltelijke bevoegdheid. Iemand met een vooropleiding op het gebied van duurzaamheid kan misschien worden opgeleid om ESG-assurance te mogen verlenen, zonder bevoegdheid voor financial audit. Maak

Onderdeel 5 van 5

Paragraaf 3.5

Aandacht voor (brede en diverse) instroom en doorstroom

daarom verschillende instroom-competentiesets voor de diverse (toekomstige) specialiteiten.